

ATEBE

Dinî Araştırmalar Dergisi
Journal for Religious Studies
e-ISSN: 2757-5616

ATEBE Dergisi / Journal of ATEBE

Sayı: 8 (Aralık / December 2022), 299-318

Hollanda ve Çağdaş İslam Araştırmaları: NISIS (Hollanda Üniversitelerarası İslam Araştırmaları Okulu)

*The Netherlands and Contemporary Islamic Studies:
NISIS (Netherlands Interuniversity School for Islamic Studies)*

Murat Kayalık

Arş. Gör. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı
Research Assistant, Social Sciences University of Ankara, Faculty of Islamic Sciences,
Department of Qur'anic Exegesis
Ankara, Türkiye
murat.kayalik@asbu.edu.tr
orcid.org/0000-0003-2117-3114
ror.org/025y36b60

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Derleme Makale / Composition Article

Geliş Tarihi / Date Received: 31 Ağustos/August 2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 13 Aralık/December 2022

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık/December 2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık/December

Atıf / Cite as: Kayalık, Murat. "Hollanda ve Çağdaş İslam Araştırmaları: NISIS (Hollanda Üniversitelerarası İslam Araştırmaları Okulu)." *ATEBE* 8 (Aralık 2022), 299-318. <https://doi.org/10.51575/atebe.1169254>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iTenticate. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Murat Kayalık).

Yayıncı / Published by: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / Social Sciences University of Ankara.

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Hollanda ve Çağdaş İslam Araştırmaları: NISIS (Hollanda Üniversitelerarası İslam Araştırmaları Okulu)*

Öz

Bu çalışmada Hollanda’da, İslam Araştırmaları alanında son yirmi küsur yılda üretilmiş olan akademik müktesebat ele alınmıştır. Makalede Hollanda’da İslam Araştırmaları alanında faaliyet gösteren Netherlands Interuniversity School for Islamic Studies (Hollanda Üniversitelerarası İslam Araştırmaları Okulu) kurumu incelenmiştir. İslam ve Müslüman toplumlar hakkında araştırma yapan ve eğitim veren NISIS, 2010’da Hollanda’nın bu alandaki resmi ulusal araştırma okulu olarak kurulmuştur. NISIS, İslam araştırmaları alanına ciddi katkılar sunan dokuz üniversiteyi fakülteleri, doktora ve yüksek lisans öğrencileri ile birlikte bir araya getiren akademik bir platform olup bu yönüyle Hollanda akademik geleneği tarihinde (ve aslında bütün Avrupa’da) eşi benzeri olmayan bir iş birliğini temsil etmektedir. Araştırma okuluna ilk olarak her biri bir yönetim kurulu üyesi tarafından temsil edilen sekiz üniversite katıldı: Rotterdam Erasmus Üniversitesi, Leiden Üniversitesi, Radboud Üniversitesi, Tilburg Üniversitesi, Amsterdam Üniversitesi, Groningen Üniversitesi, Utrecht Üniversitesi ve VU Amsterdam Üniversitesi. Ortaklığa 2013 yılında Maastricht Üniversitesi’nin de katılmasıyla İslam Araştırmaları alanında akademik araştırma yapan ve/veya eğitim veren bütün Hollanda üniversiteleri bu akademik yapılanmaya katılmış oldu. NISIS, İslam ve Müslüman toplumlar hakkında araştırma yapan Hollanda ve Belçika’daki doktora ve yüksek lisans öğrencilerine: mevsimsel okullar, ağ günleri ve diğer eğitim faaliyetleri gibi imkânlar sunmaktadır. Uluslararası faaliyet alanını genişletmek amacıyla dünyadaki akademik kurumlarla mevcut bağlarını güçlendirmek için gayret eden NISIS, özellikle Endonezya, Fas ve Türkiye’ye odaklanmaktadır. Benelüks (Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) bölgesinin İslam Araştırmaları ve Müslüman topluluklar hakkında araştırma yapan ve eğitim veren önemli kurumlardan birine dönüşen NISIS, Hollanda sınırlarını başarılı bir şekilde aşip Belçika’dan KU Leuven ve Ghent Üniversitesi, Almanya’dan ise Ruhr Üniversitesi Bochum Ortadoğu ve İslam Araştırmaları Bölümü ile ortaklık kurdu. Uluslararası Çağdaş Dünyada İslam Araştırması Enstitüsü (ISIM) ve daha sonra NISIS, “Hollanda’nın gerçek manada dengeli, çok kültürlü bir toplum geliştirebilmesi için buna katkıda bulunan kültürler ve toplumlar hakkında bilgi sahibi olmak elzemdir” düşüncesinden hareketle kurulmuştur. Çalışmamızda NISIS öncesi teşkilatlanma çabaları; sosyal bilimler ve beşerî bilimler açısından Müslüman dünyasında büyük toplumsal, siyasi ve kültürel öneme sahip çağdaş gelişmelerle ilgili daha fazla araştırma yapma ihtiyacına yanıt olarak kurulan ISIM, faaliyetleri ve yayınları etraflıca ele alınmıştır. Ayrıca NISIS’in kuruluşu, kuruluş amacı, hedefleri, eğitim programı, mevsimsel okulları, İslam Araştırmaları ağ günleri, diğer eğitim faaliyetleri, disiplinler arası prensibi, diğer kurumlar ile ilişkileri, Hollanda toplumunun çeşitli kesimlerine ulaşma çabası ve araştırma alanları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bölge Araştırmaları, İslam Araştırmaları, Hollanda, İlahiyat, Ulusal Araştırma Okulları, ISIM ve NISIS.

* Bu çalışma Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi’nin desteğiyle, Doç. Dr. Şuayip Seven danışmanlığında, 01-09-2021 tarihinde tamamladığımız “Hollanda’da 2008-2020 yılları arasında İslami Araştırmalar alanında yapılmış doktora tezleri ve NISIS kurumu (Hollanda Üniversitelerarası İslami Araştırmalar Okulu)” başlıklı İİF-2021-195 numaralı bilimsel araştırma projesi esas alınarak hazırlanmıştır.

**The Netherlands and Contemporary Islamic Studies:
NISIS (Netherlands Interuniversity School for Islamic Studies)***

Abstract

In this study, we explored the academic acquis in the field of Islamic studies produced in the last twenty-plus years in the Netherlands. We examined Netherlands Interuniversity School for Islamic Studies to determine the most important Dutch institutions in the field of Islamic studies, their history, foundation objectives, research areas, education policies, publications, the most qualified researchers and original work in the field. NISIS, which solely covers Islam and Muslim societies in its broadest dimension, was established in 2010 as the official national research school in the Netherlands. The research school was first attended by eight universities, each represented by a board member: Erasmus University Rotterdam, Leiden University, Radboud University, Tilburg University, Amsterdam University, Groningen University, Utrecht University, and VU University Amsterdam. With the participation of Maastricht University in 2013, NISIS constitutes the first collaboration in the history of Dutch scholarship, an academic platform of all universities that has a significant contribution to the field of Islamic studies, bringing together nine Dutch universities, their faculties, Ph.D. candidates, and master's students. NISIS provides Ph.D. candidates and master's students in the Netherlands and Belgium with a number of opportunities: seasonal schools, network days, and other educational activities. NISIS strives to strengthen its existing ties with academic institutions around the globe, focusing mainly on Indonesia, Morocco, and Turkey. NISIS managed to cross the borders of the Netherlands and has successfully partnered with KU Leuven and Ghent University from Belgium and Ruhr University Bochum from Germany. The International Institute for the Study of Islam in the Contemporary World (ISIM) and later NISIS, were founded on a fundamental principle "For the Netherlands to develop a truly balanced, multicultural society, it is essential to know the cultures and societies that contribute to it". In our research, we discussed the academic efforts before NISIS; the establishment, activities, and publications of ISIM in detail. We shed light on the establishment of NISIS, its purpose, objectives, research areas, educational program, seasonal schools, Islamic research network days, other educational activities, interdisciplinarity principle, relations with other institutions, and efforts to reach various segments of Dutch society.

Keywords: Regional Studies, Islamic Studies, Netherlands, Theology-Divinity, National Research Schools, ISIM and NISIS.

* This study was supported by Social Sciences University of Ankara, which we completed under the supervision of Assoc. Prof. Şuayip Seven on 01-09-2021, which was prepared throughout a scientific research project numbered İİF-2021-195, titled "Doctoral dissertations in the field of Islamic Studies in the Netherlands between 2008-2020 and NISIS (Netherlands Interuniversity School for Islamic Studies)".

Giriş

Hollanda’da İslam ve Müslüman toplumlar (Arap dünyası ve Arap[ça] bilimi) üzerine 5 asra yaklaşan bir gelenek mevcuttur. Bu alan, birçok iç¹ ve dış² etkenler sebebiyle, ikinci dünya savaşından sonra ve özellikle 21. yüzyıldan itibaren, akademik açıdan daha da önem arz eden bir çalışma sahası haline gelmişti.³ Bu bağlamda, İslam ve Müslüman toplumlar alanında akademik araştırmalar yapmak, lisans ve lisansüstü eğitim vermek amacıyla çeşitli üniversitelerde dini araştırmalar bölümlerine bağlı olarak İslam ve Arap(ça) araştırmaları bölümleri kurulmuştur.⁴ Hollanda’da 20. yüzyılın sonunda ve 21. yüzyılın başından itibaren ise, ilgili bölümleri tek bir çatı altında toplamak suretiyle, İslam araştırmaları alanında akademik bir platform kurma girişiminde bulunulmuştur. Önceleri bir enstitü, daha sonra (bunun feshedilmesiyle) bir araştırma okulu kurularak, stratejik alanda kurulan elliyi aşkın ulusal araştırma okuluna bir tane daha eklenmiş oldu. Bahsi geçen kuruluşlar, varlığını mümkün kılan hükümetten bile bağımsız olacak şekilde özerktir. Bu kuruluşlar programlarını ve faaliyetlerini kendilerinin belirlediklerini özellikle vurgulama ihtiyacı duymuşlardır.

Bunun dışında Türk akademisi için dikkat çekici başka çalışmalar da vardır. (i) Hollanda’daki Leiden Üniversitesi Kütüphanesi “Doğu El Yazmaları” ve “Basılı Eserler Koleksiyonu”nda 450 yıldır korunan koleksiyondaki 30 bin yazmadan, 6 bin kadarı İslam coğrafyasından toplanan eserlerden oluşmaktadır.⁵ (ii) BRILL yayınevi ve dergileri, tek başına

¹ İç etkenlerle daha ziyade eğitim ve problemleri, toplum düzeni ve emniyet, ayrımcılık ve ırkçılık meseleleri, yüz kapatan giysiler ve terörle mücadeleyi kastediyoruz.

² Dış etkenlerden kastımız ise uluslararası iş birliği, göç ve yine terörle mücadele gibi meselelerdir.

³ Son yıllarda yapılan araştırmalar, Hollanda’daki “yetişkin nüfusun” (15 yaş ve üzeri) yaklaşık %6’sının kendilerini Müslüman olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu veriye göre Hollanda’da yaklaşık 1 milyon Müslüman yaşamaktadır. Gerçek sayının ise daha yüksek olduğu muhtemeldir. Çünkü 15 yaşın altındaki nüfus bu ölçüme dâhil edilmemiştir. Diğer önemli bir veri de Hollandalı Müslümanların büyük çoğunluğunun, Batılı olmayan (göçmen) bir geçmişi sahip olmasıdır. Türkiye ve Fas kökenli Hollandalılar bu grubun en büyük kesimini oluşturmakta ve Müslüman sayısının yaklaşık üçte ikisini temsil etmektedirler. Batılı olmayan Hollandalıların en büyük üçüncü grubu olan Surinam kökenli Hollandalıların yaklaşık %9’u kendilerini Müslüman olarak görmektedir. Batılı olmayan bir diğer büyük grup olan Endonezya asıllı Hollandalıların bir kısmı da kendilerini Müslüman olarak görmektedir. Son olarak, kendilerini Müslüman olarak tanımlayan göçmen geçmişi olmayan Hollandalılar da vardır. Bu sayı her yıl artsa da ülkedeki toplam Müslüman nüfusuna oranla payları nispeten küçüktür. Göç geçmişi olmayan Müslümanların sayısı yaklaşık 13.000 olarak gösterilmektedir. Bu sayı hem mühtedi Hollandalıları hem de sözde üçüncü kuşağı içine almaktadır.

⁴ 2005’te Amsterdam’da (CIT: Het Centrum voor Islamitische Theologie) ve 1 Ocak 2009’da Leiden’de (LUCIS: Leiden University Centre for the Study of Islam and Society) İslam araştırmaları bölümleri kurulmuştur.

⁵ El yazmalarının bir kısmı dijitalleştirilmiştir. Leiden University Libraries (LU), *Digital Collections* (Erişim 31 Ağustos 2022). Aynı zamanda moderatörlüğünü Jan Just Witkam’ın yaptığı İslami el yazmaları konu edinen siteyi anmak gerekir. *Islamic Manuscripts, Reference* (Erişim 31 Ağustos 2022). Jan Just Witkam,

sosyal ve beşeri bilimlerin genelinde ve ilahiyat özelinde, uluslararası akademik bir üs haline gelmiştir. Bu yayınlarda Ortadoğu ve İslam araştırmaları çalışma alanı altında: genel, tarih, kültür ve arkeoloji, sanat ve mimarlık, felsefe, ilahiyat ve bilim, mistisizm ve tasavvuf, İslam hukuku, dilbilim, edebiyat, din, Hıristiyanlar ve Yahudiler, Kuran çalışmaları, Avrasya çalışmaları, Osmanlı ve Türkiye çalışmaları, İran ve Fars(ça) çalışmaları, sosyoloji ve antropoloji gibi alt konular ele alınmaktadır.⁶ (iii) Ulusal Arşivler'in başlattığı bir projeye, Hollanda kölelik geçmişiyle ilgili yaklaşık 1,9 milyon arşiv belgesi restore edilmiş, dijital platforma aktarılmış ve artık çevrimiçi olarak da aranabilmektedir. Belgeler Hollanda, İngiltere, Guyana ve Surinam'daki çeşitli kurumlardan gelmektedir.⁷

2. NISIS (Hollanda Üniversitelerarası İslam Araştırmaları Okulu) Öncesi Çabalar

2.1. ISIM (Uluslararası Çağdaş Dünyada İslam Araştırması Enstitüsü)

30.06.1998 tarihinde Amsterdam Üniversitesi, Leiden Üniversitesi, Utrecht Üniversitesi ve Radboud Üniversitesi Nijmegen tarafından, sosyal bilimler ve beşerî bilimler açısından Müslüman dünyasında büyük toplumsal, siyasi ve kültürel öneme sahip çağdaş gelişmelerle ilgili daha fazla araştırma yapma ihtiyacına yanıt olarak Uluslararası Çağdaş Dünyada İslam Araştırması Enstitüsü (ISIM)⁸ kurulmuştu.⁹ Hollanda üniversiteleri ve araştırma okulları arasındaki iş birliğinden doğan ISIM, ulusal bir girişim olduğu kadar aynı zamanda açık bir şekilde uluslararası bir yönelime de sahipti. ISIM, çağdaş Müslüman toplumlardaki sosyal, siyasi, kültürel ve entelektüel eğilimler ve hareketler hakkında disiplinler arası araştırmalar yapmış ve bu alandaki projeleri teşvik etmiştir. ISIM'de disiplinler arası ve karşılaştırmalı olarak yapılan araştırmalar, Kuzey Afrika, Orta Doğu, Sahra Altı Afrika, Orta Asya, Güney ve Güneydoğu Asya ve Batı'daki Müslüman toplulukları kapsayan geniş bir coğrafi aralığı konu edinmekteydi. Böylelikle ISIM, antropoloji, sosyoloji, dinî araştırmalar, siyaset bilimi ve kültürel araştırmalar gibi temel uzmanlık alanlarını bir araya getirmeyi başarmıştı.¹⁰ ISIM kurumu, bu başarılarına rağmen ilgili bakanlık tarafından sağlanan fonların kesilmesinden sonra 1 Ocak 2009 tarihinde kapatılmıştır.

Arabic Manuscripts: In the library of the university of Leiden and other collections in the Netherlands (Leiden: BRILL - Leiden University Press, 1982).

⁶ 1683'te kurulan Brill, zengin bir tarihe ve güçlü bir uluslararası odaklılığa sahip bir yayınevidir. Şirketin merkez ofisi (Leiden) Hollanda'dadır. Koninklijke Brill (BRILL), "Middle East and Islamic Studies" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁷ Arşivlerin çoğu Hollandaca yazıldığından, çoğu envanter ve taranan materyal de yalnızca Hollandaca olarak mevcuttur. Nationaal Archief (NA), "Slavernijverleden" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁸ The International Institute for the Study of Islam in the Modern World.

⁹ Enstitü, Hollanda Bilimsel Araştırma Örgütü (NWO), Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı/Kalkınma İş Birliği tarafından finanse edilmiştir.

¹⁰ ISIM'in en yüksek mercii olan kurul, bir akademik müdür ve katılımcı üniversitelerin temsilcilerinden oluşmaktaydı. 1998 yılında Hollanda asıllı Endonezya Edebiyatı Profesörü Prof. W.A.L. Stokhof (Leiden

2.2. ISIM'in Faaliyetleri

2.2.1. Araştırma

Araştırma, ISIM'in temel faaliyetini oluşturmaktaydı. ISIM'in araştırma gündemi aşağıdakileri içermekteydi: (i) Uzun vadeli ortak araştırma programları; bunlar ISIM araştırma faaliyetinin özünü oluşturmaktaydı ve İslam dünyasındaki sosyal, sosyo-ekonomik, politik ve entelektüel gelişmelere odaklanan disiplinler arası araştırmaları teşvik etmek için tasarlanmıştı. Bütün programlar, İslam dünyasının iki veya daha fazla coğrafi bölgesini kapsamaları bakımından karşılaştırmalı nitelikteydi ve programlar en fazla beş yıllık süreyle planlanırdı. (ii) Kısa vadeli ortak araştırma projeleri; bunlar az sayıda araştırmacının en fazla üç ay boyunca birlikte çalıştığı kısa vadeli araştırma projeleriydi. (iii) Atölyeler; bunlar farklı disiplinlerden, bölgesel uzmanlıklardan ve bilimsel geleneklerden gelen bilim adamları arasındaki iş birliğini teşvik etmek için tasarlanmıştı. (iv) Bireysel ISIM araştırma projeleri; ISIM, uluslararası düzeyde yetkin akademisyenlere, Hollanda'da en fazla üç ay boyunca araştırma yapma fırsatı da sunmaktaydı. Bu seçkin burslar, Müslüman toplumlar ve toplulukların incelenmesi alanında önde gelen şahsiyetler ve enstitüler arası iş birliğini teşvik etmiştir. ISIM, araştırmacılarını çeşitli düzeylerde ve çeşitli kapasitelerde desteklemiştir. Uzun vadeli ortak araştırma programlarına katkıda bulunmuş ve kısa vadeli araştırmaların yürütülmesi için atölyeler oluşturmuştur.

2.2.2. Eğitim

ISIM'in eğitim alanında belirlediği hedef, İslam toplumları, kurumları, uygulamaları ve doktrinleri alanlarındaki gelişmeler hakkında, özelde akademik camianın, hükümet yetkilileri ve genel olarak toplumun yararlanabileceği bir uzmanlık havuzu oluşturmaktır. ISIM, aynı zamanda Hollanda'dan ve yurtdışından yetenekli öğrencileri çekmeyi amaçlamaktaydı. Başta katılımcı üniversiteler ve çeşitli araştırma okulları ile iş birliği içinde olan ISIM, eğitim hedeflerine ulaşmak için üç araç geliştirmişti: Çeşitli seviyelerde ve çeşitli formatlarda, özellikle ileri ve doktora derecelerinde eğitim programları ve kurslar, mevcut uluslararası programlar ve alandaki yeni girişimler için akademik destek ve mezunları için burslar.

2.2.3. Toplumun Çeşitli Kesimlerine Ulaşma Çabası

Akademiye ek olarak, ISIM üniversite dışı eğitim kurumlarına ve kamu kurumlarına da hitap etmiştir. Bilginin genel olarak topluma yayılması, ISIM'in kamu hizmeti işlevinin hayati bir yönüydü. İslam'la ilgili güncel konulardaki uzmanlığın, aşağıdaki yollarla çeşitli kesimlere sunulması için gayret edilmiştir: (i) bilimsel araştırma sonuçlarını herkes için erişilebilir kılan

Üniversitesi), ISIM'in ilk akademik müdürü olarak tayin edilmişti. 1999 yılından itibaren ise Pakistan asıllı İslam Hukuku Profesörü Muhammad Khalid Masud (Uluslararası İslam Üniversitesi, Islamabad/Pakistan) müdür görevini yürütmüştür. Enstitünün omurgasını, müdürün başkanlığında üç ISIM Başkanı oluşturmaktaydı. İlk ISIM başkanları da şu araştırmacılar idi: Dr. M.M. van Bruinessen (Utrecht Üniversitesi), Prof. P.T. van der Veer (Amsterdam Üniversitesi) ve Prof. E.J. Zürcher (Leiden Üniversitesi).

raporlar yayınlamak, (ii) çalışmalarında İslam ve Müslüman topluluklar hakkında bilgiye ihtiyaç duyanlar için eğitim kursları ve (iii) ülkelerinde Müslümanlarla sıkı bir şekilde temasta bulunanlara eğitim veren enstitülere destek vermek.

2.2.4. Yıllık Seminerler

ISIM'in en önemli faaliyetlerden biri de Yıllık Seminer programı idi. Konuşmacılardan bazıları şunlardı: Dale Eickelman¹¹ (d. 1942), Gudrun Krämer¹² (d. 1953), Talal Asad¹³ (d. 1932), Barbara Metcalf¹⁴ (d. 1941), Şerif Mardin¹⁵ (1927-2017), Abdulaziz Sachedina¹⁶ (d. 1942), Lila Abu-Lughod¹⁷ (d. 1952) ve Juan Cole¹⁸ (d. 1952). Bu programla ISIM'in amacı öğrencileri, sahadaki uluslararası bilim adamları ağına tanıtmak, İslam ve Müslüman toplumları inceleyen ve alanlarında önde gelen uluslararası araştırmacıları bir araya getirerek, çok disiplinli iş birliğini güçlendirmek olduğu anlaşılmaktadır.

2.2.5. Kütüphane Desteği, Dokümantasyon ve Bilgilendirme

ISIM, Hollanda'da İslam ve Müslüman toplumlar ile ilgili mevcut kütüphane koleksiyonları ile bu alandaki güncel gelişmelere ilişkin referans ve araştırma materyallerini geliştirmeyi de amaçlamıştı. Çağdaş Müslüman dünyası hakkında oluşturulan kütüphane koleksiyonunun güçlendirilmesi için Leiden Üniversitesi Kütüphanesi ile iş birliği yapılmış ve özel bir ISIM bölümü oluşturulmuştu.

2.2.6. Yayınları

2.2.6.1. ISIM Kitap Serisi¹⁹

ISIM faaliyet gösterdiği 2007-2010 yılları arasında, Amsterdam University Press ile dört önemli kitabın basımını üstlenmiştir: (i) Lynn Welchman, *Women and Muslim Family Laws in Arab States: A Comparative Overview of Textual Development and Advocacy*,²⁰ (ii) Farish Noor - Yoginder

¹¹ Amerikalı antropolog, uzmanlığı: Orta Doğu ve Orta Asya, Fas İslam'ı, ve Müslüman siyaseti.

¹² Alman tarihçi, uzmanlığı: çağdaş İslam tarihi, İslam'da demokrasi ve modernite.

¹³ Suudi doğumlu kültürel antropolog, uzmanlığı: Orta Doğu, postkolonyalizm, dindarlık ve laiklik.

¹⁴ Amerikalı tarihçi, uzmanlığı: güney Asya tarihi, sömürge dönemi, Hindistan ve Pakistan'ın Müslüman nüfusu.

¹⁵ Türk sosyolog ve siyaset bilimcisi, uzmanlığı: din sosyolojisi, Türkiye'de din ve siyaset.

¹⁶ Tanzanya doğumlu akademisyen, uzmanlığı: Din ve Siyaset, İslam hukuku ve ahlak, sünnet ve şîa teolojisi, maneviyat ve mistisizm.

¹⁷ Filistin asıllı Amerikalı antropolog, uzmanlığı: kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmaları, Arap dünyasında etnografik araştırma.

¹⁸ Amerikalı akademisyen ve yorumcu, uzmanlığı: modern Orta Doğu ve Güney Asya.

¹⁹ LU, "ISIM Book Series" (Erişim 31 Ağustos 2022).

²⁰ Lynn Welchman, *Women and Muslim Family Laws in Arab States: A Comparative Overview of Textual Development and Advocacy* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007).

Sikand, *The Madrasa in Asia: Political Activism and Transnational Linkages*,²¹ (iii) Asef Bayat, *Life as Politics: How Ordinary People Change the Middle East*,²² (iv) Shamil Jeppie - Ebrahim Moosa, *Muslim Family Law in Sub-Saharan Africa: Colonial Legacies and Post-Colonial Challenges*.²³

2.2.6.2. ISIM Doktora Tezleri²⁴

ISIM ayrıca 2005-2009 yılları arasında on tezini bastırmıştır: (i) Mareike Jule Winkelmann, *'From behind the curtain': A Study of a Girls' Madrasa in India*,²⁵ (ii) Samuli Schielke, *Snacks and Saints. Mawlid Festivals and the Politics of Festivity, Piety and Modernity in Contemporary Egypt*,²⁶ (iii) Noorhaidi Hasan, *Laskar Jihad: Islam, Militancy and the Quest for Identity in Post-New Order Indonesia*,²⁷ (iv) Joseph Elie Alagha, *The Shifts in Hizbullah's Ideology: Religious Ideology, Political Ideology, and Political Program*,²⁸ (v) Mujiburrahman, *Feeling Threatened: Muslim-Christian Relations in Indonesia's New Order*,²⁹ (vi) Sindre Bangstad, *Global Flows, Local Appropriations: Facets of Secularisation and Re-Islamisation of Contemporary Cape Muslims*,³⁰ (vii) Gerard van de Bruinhorst, *Raise your voices and kill your animals Islamic Discourses on the Idd el-Hajj and Sacrifices in Tanga (Tanzania): Authoritative Texts, Ritual Practices and Social Identities*,³¹ (viii) Miriam Gazzah, *Rhythms and Rhymes of Life: Music and Identification Processes of Dutch-Moroccan Youth*,³² (ix) Egbert Harmsen, *Islam, Civil Society and Social*

²¹ Farish Noor - Yoginder Sikand, *The Madrasa in Asia: Political Activism and Transnational Linkages* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2008).

²² Asef Bayat, *Life as Politics: How Ordinary People Change the Middle East* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2010).

²³ Shamil Jeppie - Ebrahim Moosa, *Muslim Family Law in Sub-Saharan Africa: Colonial Legacies and Post-Colonial Challenges* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2010).

²⁴ LU, "ISIM Dissertations".

²⁵ Mareike Jule Winkelmann, *'From behind the curtain': A Study of a Girls' Madrasa in India* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2005).

²⁶ Samuli Schielke, *Snacks and Saints. Mawlid Festivals and the Politics of Festivity, Piety and Modernity in Contemporary Egypt* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2005).

²⁷ Noorhaidi Hasan, *Laskar Jihad: Islam, Militancy and the Quest for Identity in Post-New Order Indonesia* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2005).

²⁸ Joseph Elie Alagha, *The Shifts in Hizbullah's Ideology: Religious Ideology, Political Ideology, and Political Program* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006).

²⁹ Mujiburrahman, *Feeling Threatened: Muslim-Christian Relations in Indonesia's New Order* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006).

³⁰ Sindre Bangstad, *Global Flows, Local Appropriations: Facets of Secularisation and Re-Islamisation of Contemporary Cape Muslims* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007).

³¹ Gerard van de Bruinhorst, *Raise your voices and kill your animals Islamic Discourses on the Idd el-Hajj and Sacrifices in Tanga (Tanzania): Authoritative Texts, Ritual Practices and Social Identities* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007).

³² Miriam Gazzah, *Rhythms and Rhymes of Life: Music and Identification Processes of Dutch-Moroccan Youth* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2008).

Work: *Muslim Voluntary Welfare Associations in Jordan between Patronage and Empowerment*,³³ (x) Eric Roose, *The Architectural Representation of Islam: Muslim-commissioned Mosque Design in the Netherlands*.³⁴

2.2.6.3. ISIM Seminer Serisi³⁵

2000-2008 yılları arasında yıllık seminer programında verilen on seminer de basılmıştır: (i) James Piscatori, *Islam, Islamists, and the Electoral Principle in the Middle East*,³⁶ (ii) John Bowen, *Shari'a, State and Social Norms in France and Indonesia*,³⁷ (iii) Talal Asad, *Thinking about Secularism and Law in Egypt*,³⁸ (iv) Barbara Metcalf, *'Traditionalist' Islamic Activism: Deoband, Tablighis, and Talibs*,³⁹ (v) Farish Noor, *New Voices of Islam*,⁴⁰ (vi) Juan Cole, *The Ayatollahs and Democracy in Iraq*,⁴¹ (vii) Lila Abu-Lughod, *Local Contexts of Islamism in Popular Media*,⁴² (viii) Abdulaziz Sachedina, *The Role of Islam in the Public Square: Guidance or Governance?*,⁴³ (ix) Asef Bayat, *Islam and Democracy: What is the Real Question?*,⁴⁴ (x) Bhikhu Parekh, *European Liberalism and 'the Muslim Question'*.⁴⁵

Bunların dışında: ISIM haber bülteni/gazetesi,⁴⁶ ISIM yıllık raporlar,⁴⁷ ISIM inceleme/derleme makaleleri⁴⁸ ve ISIM araştırmacılarının yayınları⁴⁹ da bulunmaktadır.

³³ Egbert Harmsen, *Islam, Civil Society and Social Work: Muslim Voluntary Welfare Associations in Jordan between Patronage and Empowerment* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2008).

³⁴ Eric Roose, *The Architectural Representation of Islam: Muslim-commissioned Mosque Design in the Netherlands* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2009).

³⁵ LU, "ISIM Papers".

³⁶ James Piscatori, *Islam, Islamists, and the Electoral Principle in the Middle East* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2000).

³⁷ John Bowen, *Shari'a, State and Social Norms in France and Indonesia* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2001).

³⁸ Talal Asad, *Thinking about Secularism and Law in Egypt* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2001).

³⁹ Barbara Metcalf, *'Traditionalist' Islamic Activism: Deoband, Tablighis, and Talibs* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2002).

⁴⁰ Farish Noor, *New Voices of Islam* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2002).

⁴¹ Juan Cole, *The Ayatollahs and Democracy in Iraq* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006).

⁴² Lila Abu-Lughod, *Local Contexts of Islamism in Popular Media* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006).

⁴³ Abdulaziz Sachedina, *The Role of Islam in the Public Square: Guidance or Governance?* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006).

⁴⁴ Asef Bayat, *Islam and Democracy: What is the Real Question?* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007).

⁴⁵ Bhikhu Parekh, *European Liberalism and 'the Muslim Question'* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2008).

⁴⁶ 1998-2008 yılları arasındaki haber bültenleri ve gazete sayılarını ilgilendirmektedir. LU, "ISIM Review".

⁴⁷ 2001-2006 yılları arasındaki yıllık raporları kapsamaktadır. LU, "ISIM Annual Reports".

⁴⁸ 1998-2008 yılları arasındaki kısa yazıları içermektedir. LU, "ISIM Review Articles".

⁴⁹ 1998-2008 yılları arasındaki diğer yayınları ilgilendirmektedir. LU, "Publications by ISIM Researchers".

3. NISIS'in Kuruluşu

Ocak 2010'da, Hollanda Üniversitelerarası İslam Araştırmaları Okulu (NISIS), Hollanda'nın İslam Araştırmaları alanındaki ulusal araştırma okulu⁵⁰ olarak kurulmuştur.⁵¹ Araştırma okuluna ilk olarak, her biri bir yönetim kurulu üyesi tarafından temsil edilen, sekiz üniversite katıldı: Rotterdam Erasmus Üniversitesi,⁵² Leiden Üniversitesi,⁵³ Radboud Üniversitesi,⁵⁴ Tilburg Üniversitesi,⁵⁵ Amsterdam Üniversitesi,⁵⁶ Groningen Üniversitesi,⁵⁷ Utrecht Üniversitesi⁵⁸ ve VU Üniversitesi Amsterdam.⁵⁹ NISIS, ortaklığına 2013 yılında Maastricht Üniversitesi⁶⁰ de katılınca Hollanda'da İslam Araştırmaları alanına büyük katkılar sunan tüm üniversiteleri bünyesine katmış oldu. NISIS, Hollanda'da İslam Araştırmaları üzerine çalışan, hemen hemen tüm disiplinlerden araştırmacılar ve öğrencileri birbirine bağlayan ilk başarılı ulusal girişimdir.⁶¹

⁵⁰ Ulusal araştırma okulları Hollanda'ya has benzersiz bir yapılanmadır. Bu okullar, lisansüstü öğrencileri (çoğunlukla doktora adayları ve aynı zamanda tezli yüksek lisans öğrencileri) yetiştirmek ve bölgeler arası bilimsel iş birliğini teşvik etmek için Hollanda üniversitelerinden araştırmacıları ortak bir araştırma platformunda bir araya getiriyor. Her ulusal araştırma okulu, üniversitelerden birinde resmî olarak bulunur ve üniversitelere aşağı yukarı eşit olarak dağılır. *The Young Academy, A Beginner's Guide to Dutch Academia*, 19. Hollanda'nın sadece beşerî bilimlerde on altı adet ulusal araştırma okulu vardır. NISIS de bunlardan sadece bir tanesidir. Council of Dutch Research Schools in the Humanities (LOGOS), "Overview of research schools" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁵¹ NISIS (ISIM'in kapanmasından yaklaşık bir yıl sonra), Bakanlık tarafından sağlanan 3 milyon avroluk fon ile kurulmuştur. Netherlands Interuniversity School for Islamic Studies (NISIS), "About NISIS" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁵² Timeshighereducation'in 2022 verisine göre dünya üniversite sıralaması 72'dir. Erasmus University Rotterdam (EUR), "About EUR" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁵³ Timeshighereducation'in 2022 verisine göre dünya üniversite sıralaması 71'dir. Leiden University (LU), "About LU" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁵⁴ Timeshighereducation'in 2022 verisine göre dünya üniversite sıralaması 139'dır. Radboud University (RU), "About RU" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁵⁵ Timeshighereducation'in 2022 verisine göre dünya üniversite sıralaması 201-250'dir. Tilburg University (TU), "About TU" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁵⁶ Timeshighereducation'in 2022 verisine göre dünya üniversite sıralaması 65'tir. University of Amsterdam (UvA), "About UvA" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁵⁷ Timeshighereducation'in 2022 verisine göre dünya üniversite sıralaması =80'dir. University of Groningen (RUG), "About RUG" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁵⁸ Timeshighereducation'in 2022 verisine göre dünya üniversite sıralaması 69'dur. Utrecht University (UU), "About UU" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁵⁹ Timeshighereducation'in 2022 verisine göre dünya üniversite sıralaması 115'dir. VU Amsterdam (VU), "About VU" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁶⁰ Timeshighereducation'in 2022 verisine göre dünya üniversite sıralaması =127'dir. Maastricht University (MU), "About MU" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁶¹ Leiden Üniversitesi, Utrecht Üniversitesi, Groningen Üniversitesi, Radboud Üniversitesi Nijmegen, VU Amsterdam ve Amsterdam Üniversitesi Hollanda'nın on dört büyük üniversitelerinden ve kapsamlı üniversiteler kategorisine girenlerdendir. Bunlar lisans programları sunarlar ve geniş bir akademik

2010'dan 2019'a kadar Leiden Üniversitesi, NISIS faaliyetlerini koordine eden kurumdu ve NISIS faaliyetlerini kendi bünyesinde yürütmekteydi. 1 Ocak 2009 itibariyle Utrecht Üniversitesi NISIS'e ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum bugüne kadar devam etmektedir.

NISIS'in kuruluş amacı, üniversitelerarası iş birliğini ilerletmek, İslam ve Müslüman toplumlar üzerinde yürütülen çalışmalarda yüksek kalitede eğitim ve araştırma sağlamak, İslam çalışmaları alanındaki Hollanda akademik geleneğinin uluslararası profilini pekiştirmek ve İslam ile ilgili toplumsal tartışmaların bilimsel mükemmelliğe ulaşmasını sağlamaktır.

NISIS'in hedefleri; İslam ve Müslüman toplumları hakkında zaten var olan bilgi birikiminin genişletip derinleştirmek, İslam ve Müslüman toplumları alanında yapılan araştırmaların en iyi şekilde takip edilebildiği bir akademik topluluk oluşturmak, Yeni nesil araştırmacılar ile yenilikçi disiplin içi ve disiplinler arası gelişmeler, teorik ve metodolojik inisiyatifler ve sahadaki keşifler arasında arabuluculuk etmektir.

3.1. Eğitim Programı

NISIS'in temel faaliyeti, genel eğitim ve denetimlerden sorumlu üniversitelere bir hizmet olarak İslam Araştırmaları alanında aktif olan doktora adayları ve tezli yüksek lisans öğrencileri için özel bir eğitim programı sağlamaktan ibarettir. NISIS, bütçesinin yüzde 70'inden fazlasını toplam 12 doktora adayını finanse etmek için harcamıştır.⁶²

Eğitim programı sayesinde NISIS, İslam ve Müslüman toplumları üzerinde araştırma yapan Hollanda'daki doktora ve tezli yüksek lisans öğrencileri için eğitim hizmetleri sunmaktadır. NISIS eğitim programı; mevcut akademik tartışmaların anlaşılmasını sağlamak ve katılımı teşvik etmek, öğrencileri, doktora ve yüksek lisans eğitimleri süresince projeler yazmaya ve sunmaya teşvik etmek ve öğrencileri, sahadaki uluslararası bilim adamları ağına tanıtmak gibi amaçlar doğrultusunda faaliyet yürütmektedir. Bu amaçlara ulaşmak için NISIS, yurtdışında yıllık bir Bahar Okulu, Hollanda'da yıllık bir Güz Okulu ve yine Hollanda'da yıllık bir İslam Araştırmaları Ağı Günü düzenlemektedir.⁶³

disiplin yelpazesinde araştırmaları desteklerler; “alfa disiplinlerini” (yani Beşeri Bilimler), “beta disiplinlerini” (yani Doğa Bilimleri) ve “gama disiplinlerini” (yani Sosyal ve Davranış Bilimleri) kapsarlar. Rotterdam Erasmus Üniversitesi, Tilburg Üniversitesi ve Maastricht Üniversitesi ise Hollanda'nın yedi uzmanlaşmış kurumlarından. Bu dokuz üniversiteden üçü dinî bir zemine sahiptir (VU Amsterdam, Radboud Üniversitesi Nijmegen ve Tilburg Üniversitesi). Saydığımız bütün üniversiteler, Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı yoluyla Hollanda devleti tarafından finanse edilmektedir. The Young Academy, *A Beginner's Guide to Dutch Academia*, 8-9.

⁶² NISIS, *NISIS Self-Evaluation Report for Performance Assessment (2010-2014)*, 9.

⁶³ NISIS Eğitim Programı, NISIS Doktora adaylarına ve tezli yüksek lisans öğrencilerine yılda en az 12 EC alma fırsatı sunmaktadır. Eğitim Programı şunlardan oluşmaktadır: NISIS Bahar Okulu (5 EC), NISIS Sonbahar Okulu (5 EC), NISIS İslam Araştırmaları Ağı Günü (1 EC), Ek kurslar, çalıştaylar ve seminerler (1

3.2. Mevsimsel Okulları

Mevsimsel okullar, alanında uluslararası düzeyde kabul görmüş akademisyenlerin açılış konuşmalarından ve öğrencilerin ve doktora adaylarının bu akademisyenlerle aktif olarak birlikte çalıştığı atölye çalışmalarından oluşmaktadır.

3.3. İslam Araştırmaları Ağ Günleri

İslam Araştırmaları ağ günleri, NISIS'in genç üyelere diğer (kıdemli) üyelere fikir ve deneyim alışverişinde bulunma ve bu alandaki güncel gelişmelerden haberdar olma fırsatı sağlamayı amaçlamaktadır.⁶⁴

3.4. Diğer Eğitim Faaliyetleri

NISIS düzenli eğitim faaliyetlerinin (yıllık Güz ve Bahar okulları ve yıllık NISIS İslam Araştırmaları Ağı Günü) yanında, NISIS üyeleri tarafından yürütülen ek eğitim faaliyetleri de düzenlemektedir. Bu etkinlikler, bir günlük etkinlikler (sempozyumlar, çalıştaylar vs.) veya uzun vadeli etkinlikler (ders dizileri, tema grupları) şeklinde çeşitli biçimlerde gerçekleştirilebilir.

3.5. Disiplinler Arası Prensibi

İslam ve Müslüman toplumların incelenmesinde iki ana akademik gelenek vardır: tarih, filoloji, İslam teolojisi ve İslam hukuku gibi disiplinleri kapsayan klasik beşerî bilimler yaklaşımı ve empirik araştırma ve saha çalışmasına odaklanan ve sosyal bir uygulama olarak İslam anlayışını vurgulayan sosyal bilim yaklaşımı. NISIS, bu yaklaşımlar arasındaki uçurumu kapatmayı ve aralarındaki "yanıltıcı karşıtlıkların üstesinden gelmeyi" amaçlamaktadır. Araştırma okulu, birbirlerini geliştirebilecekleri ve İslam ve Müslüman toplumlar hakkında daha kapsamlı bir anlayış sağlayabilecekleri görüşünde olduğundan, yaklaşımları birleştirmeye kendini adanmıştır. Bu misyonun bir yansıması olarak NISIS araştırmacıları ve NISIS tarafından desteklenen doktora adayları, çeşitli bölgesel uzmanlık ve disiplinleri temsil etmektedirler. NISIS'in disiplinler arası misyonu, uluslararası düzeyde bilinen konuşmacıların davet etmek ve yıllık İlkbahar ve Sonbahar Okulları için temalar belirlemek için kilit bir seçim kriteri olmuştur. NISIS, "klasik filoloji" ile "sosyal ve siyaset bilimi" arasındaki metodolojik tartışmada taraf seçmekten başarıyla

EC'den), Kişiyeye özel eğitim: Resmi çalışma programlarına göre, bir dönemde 10 EC alması gereken tezli yüksek lisans öğrencileri için NISIS, aşağıdakilerle ilgili bir konuda ekstra bir makale (4 EC'ye kadar) yazma fırsatı da sunmaktadır. Bu fırsat, yalnızca resmi çalışma programlarına göre bir dönemde 10 EC'ye ihtiyaç duyan ve o dönemde sunulan diğer tüm NISIS kursları (6 EC) ile kombinasyon halinde olan araştırma yüksek lisans öğrencileri için geçerlidir. NISIS Eğitim Programı çerçevesinde 15 EC alan doktora adayları NISIS Araştırma Sertifikası alırlar. Bu, en az üç mevsimlik okula ve üç doktora seminerine katılım ve/veya 15 EC'ye kadar ek kurslara veya seminerlere katılım anlamına gelir.

⁶⁴ NISIS, *NISIS Self-Evaluation Report for Performance Assessment (2010-2014)*, 10.

kaçınmıştır.⁶⁵ Bu nedenle NISIS, klasik ve modern çağda İslam ve Müslüman toplumlarla ilgili disiplinler arası çalışmalara odaklanmaya karar vermiştir.⁶⁶

Bu bağlamda dikkat çekilmesi gereken önemli bir nokta, katılımcı üniversitelerde ve NISIS eğitim programında Doğu dillerinin öğretilmesidir. Her üye, kendi disiplin geçmişi ve katılımcı üniversitelerde mevcut olan uzmanlık zenginliği göz önünde bulundurarak, tercih ettiği metodolojiye karar verebilmektedir.

3.6. Diğer Kurumlar İle İlişkiler

3.6.1. Ulusal Düzeyde

NISIS, İslam ve Müslüman toplumlar alanındaki Hollandalı akademisyenleri bir araya getirerek katılımcı dokuz üniversite arasındaki iş birliğini üst düzeye ulaştırmayı amaçlamaktadır. Bunu yaparken genç ve kıdemli araştırmacılar arasında karşılıklı iletişim ve iş birliği sağlamak adına bir akademik platform oluşturmayı hedeflemektedir. NISIS, Hollanda üniversitelerindeki araştırmacıları NISIS'e üye olmaya aktif olarak teşvik etmiştir. Kendi araştırma portalını geliştirmiş ve kısa sayılabilecek bir sürede, 134 kıdemli üye ve 66 genç üyeden oluşan bir havuz oluşturmayı başarmıştır.⁶⁷

3.6.1.1. Toplumun Çeşitli Kesimlerine Ulaşma Çabası

NISIS, Akademik standartlara uygun güvenilir bilgiyi toplumun geneline yaymak suretiyle, İslam ve Müslüman toplumlar alanında bir bilgi köprüsü olarak hareket etmeye çalıştığını belirtmektedir.⁶⁸ 2010-2011 döneminde NISIS, Tropenmuseum'da (Amsterdam) İslam ve müzeler konulu uzman toplantı ve organizasyonunda yer aldı. Ayrıca Ulusal Etnoloji Müzesi ile birlikte "Hac: Hac Yoluyla Küresel Etkileşimler" sempozyumunu da organize etti. Hümanist Araştırmalar Üniversitesi'nde (Utrecht) gerçekleştirilen "İslam'a Hümanist Bir Yaklaşım Nasıl Gerçekleştirilebilir?" konferansına sponsor oldu. Diğer faaliyetlerin yanı sıra NISIS, Utrecht Üniversitesi'nde Fas'taki Arap Baharı üzerine uluslararası bir sempozyumun ve Avrupa'da İslam ve Müslümanlar özelinde gelecek araştırmalar hakkında iki günlük bir uzman toplantısının ortak düzenleyicisidir. VU Amsterdam Üniversitesi ve Leiden Üniversitesi, Danimarka ve Almanya'daki ortak enstitüler arasında sıkı bir iş birliği söz konusudur. NISIS Yönetim Kurulu üyeleri ayrıca Hollanda Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı tarafından yaptırılan "Türk İslam'ı. Hollanda'daki

⁶⁵ Bu durum, eleştirmenler tarafından antropolojik yaklaşımı çok fazla ön plana çıkarmış olan ISIM ile ilgili bir sorun oluşturmuştu.

⁶⁶ NISIS, *Netherlands Interuniversity School for Islamic Studies*. "Performance Review 2010-2014", 10.

⁶⁷ NISIS, "Members".

⁶⁸ NISIS, *NISIS Self-Evaluation Report for Performance Assessment (2010-2014)*, 15.

Türk Dinî Akımlar ve Örgütler Hakkında Bir Bilgi Güncellemesi”⁶⁹ ve “Anlaşma bu değildi. Zorla evlilik, terk ve evlilik esaretinin kapsamı ve doğasına ilişkin bir analiz”⁷⁰ başlıklı araştırma projelerinde yer almıştır.

3.6.2. Uluslararası Düzeyde

3.6.2.1 Avrupa

2018'de KU Leuven⁷¹ de NISIS ortaklığına katılmış ve ortaklığa dâhil olan ilk Belçika üniversitesi olmuştur. Eylül 2020 itibariyle NISIS, Ruhr Üniversitesi Bochum⁷² Ortadoğu ve İslam Araştırmaları Bölümü ile ortaklığa girmiştir. Son olarak ta Ghent Üniversitesi⁷³ (Eylül 2021'den Ağustos 2024'ün sonuna kadar) NISIS ortaklığına katılmıştır. Ayrıca NISIS, Avrupa araştırma konsorsiyumu MIDA (Dijital Çağda İslam’a Aracılık Etmek)⁷⁴ ve Avrupa İslam Araştırmaları Ağı (ENIS) ile iş birliği yapmaktadır. NISIS, Friedrich-Alexander Üniversitesine bağlı Erlangen Avrupa’da İslam ve Hukuk Merkezi (EZIRE-Nürnberg)⁷⁵ ve Exeter Üniversitesindeki Arap ve İslam Araştırmaları Enstitüsü (Exeter)⁷⁶ dâhil olmak üzere çeşitli Avrupa merkezli kurumlar ile gayri resmi temaslarda bulunmuştur.

3.6.2.2. İslam Dünyası

NISIS, İslam ve Müslüman toplumlar alanında uluslararası iş birliğini ve Hollandalı bilim insanlarının uluslararası erişimini çeşitli şekillerde geliştirmek için çabalamaktadır. İlk olarak, Hollandalı genç ve kıdemli araştırmacıları yurtdışındaki yıllık Bahar Okullarına katılmaya teşvik edip Hollanda'daki yıllık Güz Okullarına katılım için uluslararası konuşmacıları ve genç araştırmacıları çekmeyi başarmıştır. NISIS bu alandaki uluslararası akademik kuruluşlarla çeşitli ortaklıklar geliştirmiştir. Şimdiye kadar Fas, Türkiye, Tunus ve İspanya'da gerçekleşen Bahar Okulları, daha ziyade İslam ve Müslüman Toplumlara Araştırmaları Enstitüsü (IISMM-Paris)⁷⁷ ve Geliştirme ve Araştırma Enstitüsü (IRD-Marsilya)⁷⁸ ile yakın iş birliği içinde düzenlenmiştir.

⁶⁹ VU Amsterdam portal (VU), Aranan: “Turkse islam. Actualisatie van kennis over Turkse religieuze stromingen en organisaties in Nederland” (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁷⁰ Radboud University Repository (RU), Aranan: “Zo zijn we niet getrouwd” (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁷¹ KU Leuven (KUL), “About KUL” (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁷² Ruhr University Bochum (RUB), “About RUB” (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁷³ Ghent University (GU), “About GU” (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁷⁴ Project Digitisation and Islam (MIDA), “About MIDA” (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁷⁵ The Erlangen Centre for Islam & Law in Europe (EZIRE), “About EZIRE” (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁷⁶ Institute of Arab and Islamic Studies (IAIS), “About IAIS” (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁷⁷ Institut d’etudes de l’Islam et des sociétés du monde musulman (IISMM), “About IISMM” (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁷⁸ French National Research Institute for Sustainable Development (IRD), “About IRD” (Erişim 31 Ağustos 2022).

Fas'taki iki Bahar Okulu için NISIS, Rabat'taki Hollanda Araştırma Enstitüsü (NIMAR-Rabat)⁷⁹ ve Jacques-Berque Beşerî ve Sosyal Bilimler Araştırma Merkezi (Rabat)⁸⁰ ile güçlerini birleştirdi.⁸¹ Türkiye'deki Bahar Okulu için NISIS, Berlin'deki İslam Araştırmaları Enstitüsü⁸² ve Freie Universität Berlin'e bağlı Müslüman Kùltürler ve Toplumlar Enstitüsü,⁸³ Hollanda Yüksek Öğretim Enstitüsü (NIHA-Ankara), Hollanda Araştırma Enstitüsü (NIT-İstanbul),⁸⁴ Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü (IFEA-İstanbul),⁸⁵ Doğuş Üniversitesi ve Galatasaray Üniversitesi ile iş birliğı yaptı.⁸⁶ Tunus'taki Bahar Okulu için ise aşağıdaki kurumlar ile iş birliğıne gidilmiştir: İslam ve Müslüman Toplumlari Araştırmaları Enstitüsü (IISMM-Paris), Geliştirme ve Araştırma Enstitüsü (IRD-Marsilya), Çağdaş Fas Araştırmaları Enstitüsü (IRMC-Tunus),⁸⁷ Sousse Üniversitesi⁸⁸ ve Tunus Üniversitesi.⁸⁹ İspanya'da gerçekleşmiş olan Bahar Okulu, İslam ve Müslüman Toplumlari Araştırmaları Enstitüsü (IISMM-Paris) ve Geliştirme ve Araştırma Enstitüsü (IRD-Marsilya) ile yakın iş birliğı içinde düzenlenmiştir.⁹⁰ NISIS direktörü ve Yönetim Kurulu üyeleri, özellikle Avrupa, Fas ve Endonezya'daki birçok tanınmış bilim insanı ile iş birliğini sürdürmektedir.

3.7. Araştırma Alanları

NISIS, İslam'ın yalnızca farklı disiplinler zaviyesinden ve disiplinler arası bir hassasiyetle, doktrinsel, kültürel ve tarihsel özelliklerini göz ardı etmeden, başarılı bir şekilde incelenebileceğini kabul ederek alanı en geniş boyutuyla ele almaktadır. NISIS faaliyetlerine katılan öğrenciler ve araştırmacılar hukuk, tarih, dinî araştırmalar, ilahiyat, antropoloji, sosyoloji,

⁷⁹ Netherlands Institute Morocco (NIM), "About NIM" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁸⁰ Centre Jacques-Berque (CJB), "About CJB" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁸¹ Institut Français de Rabat (Fas) ev sahipliğinde, 21-25 Mart 2011 tarihinde gerçekleşen birinci NISIS Bahar Okulunun atölye temaları şunlar idi: cinsiyet ve İslam, selefilik/fundamentalizm, İslam ve hukuk, modern medya ve İslam, İslam ve batı, tarih, İslam ve modernite, azınlıklar, akımlar ve dinî tartışmalar.

⁸² Institut für Islamwissenschaft (IIW), "About IIW" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁸³ Berlin Graduate School Muslim Cultures and Societies (BGSMS), "About BGSMS" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁸⁴ Netherlands Institute in Turkey (NIT), "About NIT" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁸⁵ Institut Français D'etudes Anatoliennes (IFEA), "About IFEA" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁸⁶ Türkiye'de, 26-30 Mart 2012 tarihinde gerçekleşen ikinci NISIS Bahar Okulunun konu başlığı şöyle idi: İslam ve gayrimüslim öteki: doktrinler, tutumlar ve uygulamalar.

⁸⁷ Institut de Recherche sur le Maghreb Contemporain (IRMC), "About IRMC" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁸⁸ Faculty of Letters and Human Sciences of Sousse (FLSH), "About FLSH" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁸⁹ Hotel Iberostar Saphir Palace Hammamet (Tunus) ev sahipliğinde, 18-22 Mart 2013 tarihinde gerçekleşen üçüncü NISIS Bahar Okulunun atölye temaları şunlar idi: entelektüel tartışmalar, dinî ve lâik elitler, siyasî ve dinî değışim, hukuk ve adalet siyaseti, reform ve sömürge siyaseti, cinsiyet ve mekân, medya, kurumlar ve politikalar, çeşitlilik, azınlıklar ve gerilimler.

⁹⁰ Casa de Velázquez (Madrid) ev sahipliğinde, 17-21 Mart 2014 tarihinde gerçekleşen dördüncü NISIS Bahar Okulunun konu başlığı şöyle idi: Müslüman toplumlarda diller. Atölye temaları şunlar idi: şiir, topluluklar ve dilleri, konuşulan diller, tartışmalar, milliyetçilik ve siyaset, çeviriler, Ortadoğu'nun ötesinde Arapça, metinler, tarihler ve uygulamalar.

siyaset araştırmaları, medya araştırmaları, güvenlik araştırmaları ve filoloji gibi disiplinlerde eğitim geçmişine sahiptirler. NISIS oldukça geniş yöresel ve bölgesel uzmanlık yelpazesine sahiptir. NISIS yeleri coğrafi olarak Orta Doğu, Afrika, Türkiye, İnan, Endonezya, Orta Asya, Rusya, in ve Batı Avrupa zerine çalışmaktadır.

NISIS genel manada uluslararası ağını genişletmek ve dünya genelinde akademik kurumlarla ve özellikle Endonezya, Fas ve Türkiye'ye odaklanmak suretiyle mevcut bağlarını gclendirmek için çalışmaktadır.

NISIS'in simgesi olmuş çalışmalar arasında, daha ziyade Endonezya araştırmalarının geldiğini söylemek mümkündür. NISIS ve Endonezya arasında gelişen iş birliği sayesinde, NISIS dünya çapında Endonezya İslam'ı üzerine yapılan çalışmalarda fiili olarak merkez bir aktör haline gelmiştir. 7-19 Ocak 2015'te NISIS heyetinin Endonezya'yı ziyareti sırasında, ortaklığa katılan dokuz Hollanda niversitesi ile Endonezya'daki İslam enstitüleri arasındaki iş birliğini ilerletme yolları ele alınmıştır. Bu toplantıda Endonezya Cumhuriyeti Diyanet İşleri Bakanlıđı⁹¹, 30-35 Endonezyalı doktora öğrencisini eğitim için Hollanda'ya gönderme niyetini bildirmiştir. Bunun akabinde 26-30 Ağustos 2015 tarihinde Hollanda'nın Leiden niversitesinde: "İslam in Indonesia" başlıklı bir yaz okulu gerçekleştirilmiştir. Burada ikili ortaklık derinlemesine araştırılmış ve geliştirilmiştir.⁹² 15-18 Ekim 2018 tarihinde Hollanda'nın Groningen niversitesinde "Travelling Muslims" konulu bir sonbahar okulu gerçekleştirilmiştir. Nico Kaptein, "Visiting the Living and the Dead: Hadramis and Their Descendants in Indonesia" konulu bir seminer sunmuştur.⁹³ 28 Ocak 2021 tarihinde evre çalışmaları altında, bazı Endonezya uzmanları tarafından "The Past and Future of Islamic Studies" (İslam Araştırmalarının Dn ve Geleceği) başlıklı online bir seminer verilmiştir.⁹⁴ *ZemZem* dergisinin "Dekolonisatie" (Dekolonizasyon) başlıklı 2021 yılının ikinci sayısı özellikle Endonezya'nın sömürge ve sömürge sonrası geçmişine değinmektedir.⁹⁵ *ZemZem* dergisinin "Focus op Indonesi" (Endonezya'ya odaklan) başlıklı 2009 sayısı da yine Endonezya temalı idi.⁹⁶ 19-25 Haziran 2022'de Endonezya'da "Mobility and Mobilisation in Islamic Societies" başlıklı bir yaz okulu gerçekleştirilmiştir.⁹⁷ NISIS'in Hollanda'daki İslam ve Müslüman toplumlar

⁹¹ The Ministry of Religious Affairs of the Republic of Indonesia.

⁹² NISIS, *NISIS Self-Evaluation Report for Performance Assessment (2010-2014)*, 14.

⁹³ NISIS, "NISIS Autumn School 2018 Travelling Muslims".

⁹⁴ NISIS, "NISIS Masterclass-3 Environmental Studies".

⁹⁵ NISIS, "Zemzem Issue on Indonesia".

⁹⁶ *ZemZem*, Orta Doğu, Kuzey Afrika ve İslam hakkında Hollandaca bilgi, vizyon ve görüşler yayınlayan yarı akademik bir dergidir. *ZemZem tijdschrift over het Midden-Oosten, Noord-Afrika en islam (ZemZem)*, "About ZemZem" (Erişim 31 Ağustos 2022).

⁹⁷ NISIS, "Mobility and Mobilisation in Islamic Societies".

çalışmaları, eğitim faaliyetleri ve akademik kadrosu ile öne çıktığı ve hem ulusal hem de uluslararası düzeyde, dikkatleri Endonezya çalışmalarına çekmeyi başardığı görülmektedir.

Sonuç

Hollanda'da İslam ve Müslüman toplumlar üzerine araştırmaları tetikleyen ana faktörlerin göç, eğitim, toplum düzeni ve emniyet, ayrımcılık ve ırkçılık, yüz kapatan giysiler, uluslararası iş birliği ve terörle mücadele olduğu gözlemlenmektedir.

ISIM ve daha sonra NISIS'in, "Hollanda'nın gerçek manada dengeli, çok kültürlü bir toplum geliştirebilmesi için, buna katkıda bulunan kültürler ve toplumlar hakkında bilgi sahibi olmak elzemdir." düşüncesiyle kurulduğu anlaşılmaktadır. ISIM'in araştırma kimliği ağırlık kazanırken, NISIS'in eğitim merkezli faaliyet anlayışı ön plana çıkmıştır. İSİM yaklaşık on yıl boyunca, çağdaş Müslüman toplum ve topluluklarda sosyal, politik, kültürel ve entelektüel eğilimler ve hareketler hakkında disiplinler arası araştırmalar yürüttü ve desteklemiştir.

ISIM kapatıldıktan hemen sonra kurulan NISIS'e, Hollanda'dan dokuz üniversite katılmıştır: Rotterdam Erasmus Üniversitesi, Leiden Üniversitesi, Radboud Üniversitesi, Tilburg Üniversitesi, Amsterdam Üniversitesi, Groningen Üniversitesi, Utrecht Üniversitesi, VU Üniversitesi Amsterdam ve Maastricht Üniversitesi. Hollanda'da İslam ve Müslüman toplumlar alanı, global anlamda oldukça başarılı olan Hollanda'nın en güzide kurumları tarafından araştırılmaktadır. Belçika'dan KU Leuven ve Ghent Üniversitesi, Almanya'dan ise Ruhr Üniversitesi Bochum Ortadoğu ve İslam Araştırmaları Bölümü NISIS ortaklığa dâhil olmuştur.

NISIS'in ana hatlarıyla ortaya koyduğu proje, güçlü bir Hollanda Doğu bilimi (oryantalist) geleneğine kök salmış, aynı zamanda İslam Araştırmalarındaki yeni yaklaşımlarının farkında olan yeni nesil bilim adamlarının gelişmesine yardımcı olmaktadır.

NISIS, geleceğe dair tercihen uluslararası araştırmacıları bir araya getirerek İslam ve Müslüman toplumları inceleyen bilim insanları arasındaki çok disiplinli iş birliğini güçlendirmeye devam etmeyi, yerel lisansüstü okullar tarafından sağlanan eğitim programlarına daha güçlü uyum sağlayarak eğitim programını genişletmeyi, kendi kapsamını ve kimliğini korurken, Hollanda İlahiyat ve Dinde İleri Araştırmalar Okulu (NOSTER) gibi diğer Hollanda araştırma okullarıyla iş birliği yapmayı, yılda bir veya iki kez araştırmacıları ve toplumsal ortakları eşleştirerek ve toplumdaki ve politika yapıcılar arasındaki güncel tartışmaları ele alan toplantılar düzenleyerek toplum için bir uzmanlık merkezi haline gelmeyi amaçlamaktadır.

NISIS genel manada uluslararası ağını genişletmeye ve dünya genelinde akademik kurumlarla ve özellikle Endonezya, Fas ve Türkiye'ye odaklanmak suretiyle mevcut bağlarını güçlendirmek için çalışmaktadır. Bunlar arasında sadece Endonezya araştırmalarının ciddi bir olgunluğa ulaştığını söylemek mümkündür.

Kaynakça

- BGSMCS, Berlin Graduate School Muslim Cultures and Societies. "About BGSMCS". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.bgsmcs.fu-berlin.de/>
- BRILL, Koninklijke Brill. "Middle East and Islamic Studies". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://brill.com/subject/HMEIS>
- CBS, Centraal Bureau voor de Statistiek. "Religie in Nederland". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2020/religie-in-nederland?onpage=true>
- CJB, Centre Jacques-Berque. "About CJB". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.cjb.ma/>
- EUR, Erasmus University Rotterdam. "About EUR". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.eur.nl/en>
- EZIRE, The Erlangen Centre for Islam & Law in Europe. "About EZIRE". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.ezire.fau.eu/>
- FLSH, Faculty of Letters and Human Sciences of Sousse. "About FLSH". Erişim 31 Ağustos 2022. <http://www.fls.rnu.tn/public/>
- GU, Ghent University. "About GU". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.ugent.be/en>
- IAIS, Institute of Arab and Islamic Studies. "About IAIS". Erişim 31 Ağustos 2022. <http://socialsciences.exeter.ac.uk/iais/>
- IFEA, Institut Français D'etudes Anatoliennes. "About IFEA". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.ifea-istanbul.net/index.php/fr/>
- IISMM, Institut d'etudes de l'Islam et des societes du monde musulman. "About IISMM". Erişim 31 Ağustos 2022. <http://iismm.ehess.fr/index.php>
- IIW, Institut für Islamwissenschaft. "About IIW". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.geschkult.fu-berlin.de>
- IM, Islamic Manuscripts. "Reference". Erişim 31 Ağustos 2022. <http://www.islamicmanuscripts.info/reference/index.html>
- IRD, French National Research Institute for Sustainable Development. "About IRD". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://en.ird.fr>
- IRMC, Institut de Recherche sur le Maghreb Contemporain. "About IRMC". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://irmcmaghreb.org/>
- KIS, Kennisplatform Integratie en Samenleving. "Moslims in Nederland 2014". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/moslims-in-nederland.pdf>
- KUL, KU Leuven. "About KUL". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.kuleuven.be/english/kuleuven>
- LOGOS, Council of Dutch Research Schools in the Humanities. "Overview of research schools". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://logosgw.nl/overview-of-research-schools/>
- LU, Leiden University. "About LU". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://universiteitleiden.nl/en>
- LU, Leiden University. Digital Collections. Erişim 31 Ağustos 2022. <https://digitalcollections.universiteitleiden.nl/>

- LU, Leiden University. "Scholarlypublications: International Institute for the Study of Islam in the Modern World (ISIM)". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/13373>
- MIDA, Project Digitisation and Islam. "About MIDA". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.itn-mida.org/>
- MU, Maastricht University. "About MU". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.maastrichtuniversity.nl/>
- NA, Nationaal Archief. "Slavernijverleden". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/zoekhulpen/slavernijverleden>
- NIM, Netherlands Institute Morocco. "About NIM". Erişim 31 Ağustos 2022. <http://nimarrabat.nl/en/>
- NIT, Netherlands Institute in Turkey. "About NIT". Erişim 31 Ağustos 2022. <http://tr.nit-istanbul.org/>
- NISIS, Netherlands Interuniversity School for Islamic Studies. "About NISIS". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://nisis.sites.uu.nl/>
- NISIS, Netherlands Interuniversity School for Islamic Studies. "Gemeenschappelijke Regeling Onderzoekschool Netherlands Interuniversity School for Islamic Studies (NISIS)2017-2021". Utrecht: NISIS, 2015. <https://nisis.sites.uu.nl/wp-content/uploads/sites/440/2019/05/Gemeenschappelijke-regeling-NISIS-2017-2021.pdf>
- NISIS, Netherlands Interuniversity School for Islamic Studies. "Performance Review 2010-2014". Utrecht: NISIS, 2015. <https://nisis.sites.uu.nl/wp-content/uploads/sites/440/2019/01/nisis-report-final.pdf>
- NISIS, Netherlands Interuniversity School for Islamic Studies. "Self evaluation report may 2015". Utrecht: NISIS, 2015. <https://nisis.sites.uu.nl/wp-content/uploads/sites/440/2019/01/webversion-self-evaluation-report-nisis-may-2015.pdf>
- SCP, Sociaal en Cultureel Planbureau. "De religieuze beleving van moslims in Nederland". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2018/06/07/de-religieuze-beleving-van-moslims-in-nederland>
- The Young Academy, *A Beginner's Guide to Dutch Academia*. Amsterdam: The Young Academy, 2018.
- TU, Tilburg University. "About TU". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.tilburguniversity.edu/>
- UU, Utrecht University. "About UU". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.uu.nl/en>
- UvA, University of Amsterdam. "About UvA". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.uva.nl/en/home>
- VU, Vrije Universiteit Amsterdam. "About VU". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://vu.nl/en>
- VU, Vrije Universiteit Amsterdam portal. Aranan: "Turkse islam. Actualisatie van kennis over Turkse religieuze stromingen en organisaties in Nederland". Erişim 31 Ağustos 2022. <https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/1073881/TRSO+rapport+SunierLandman+2014.pdf>
- Witkam Jan Just, *Arabic Manuscripts: In the library of the university of Leiden and other collections in the Netherlands*. Leiden: BRILL - Leiden University Press, 1982.

ZemZem, ZemZem tijdschrift over het Midden-Oosten, Noord-Afrika en islam. "About ZemZem".
Erişim 31 Ağustos 2022. <https://www.zemzemtijdschrift.nl/>